

DEBRECZEN.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDÁSZATI HIRLAP.

A DEBRECZENI BALOLDALI PÁRT KÖZLÖNYE.

Megjelen hetenként ötször: hétfőn, kedden, szerdán, esütőfőtkön és szombaton.

Előfizetési árak:

Helyben és postán küldve. Egy évre 10 ft — kr. 1/2, évre 3 ft 50 kr. Fél évre 5. — Egy évi szám 10. —

Hirdetési díj:

Ötázasos példányok 5 kr. Nagyobb példányok, mint szintén több ízben hirdetések, alk. szerint a legolcsóbb árért.

A baloldal házi ügyei.

Körül-belül egy hét előtt mondtok el nézetünket a Mocsári és Csernátorny-féle vitáról, s e cikkünket felmenté, — habár nem vette is ki annak valódi értelmét — az „Abauj-kassai Közöny.” Mocsári pedig e lap ismertetése után figyelmre méltatá ama cikkünket, s a „Magyar Újság” mai számában észrevételeket tesz arra, fejtegetvén azon állítólagos tényeket, a melyek arra mutatnak, hogy a régi baloldal nincs többé, s azon ponton áll, hogy beadványt kész a jobboldalra.

Mocsári nem látván cikkünket, nem is tehetett észrevételeket annak súlypontjára, mely azon ószinte vallomásunkban határozódott, hogy „a baloldal eredeti álláspontjához mi is a leghevesebben ragaszkodunk.” s ha Mocsári is megtartja régi közös programunkat, ugyi mi és Mocsári egy alapon állunk.

Nekünk nincs okunk elhagyni azt a zászlót, mely alatt eddig küzdöttünk, s általában nem érünk magunkban hajlandóságot arra, hogy a politikát, mint a divatot, időnkint változtatgassuk.

Azonban a helyzet tisztázására nézve mi nem tartjuk czélra vezető eszköznek, hogy kigyót-békát kiáltunk egymásra; mert így, ha idegenkedés nem lett volna is közöttünk, ezáltal azt elérnők. Barátok szerzésére pedig a veszekedés nem alkalmas.

Mocsári legújabb cikkében hiányosan ismertetett cikkünknek azon pontjára tekinti a fősúlyt, melyben mi azt mondók, hogy alig volna tényekkel igazolható, miszerint a balközép fusionaló része eddigi politikáját teljesen megváltoztatta.

Ismételn fejezzük ki már azon nézetünket, hogy téved mindaz, a ki a Csernátorny és Mocsári közt folyó vitát mindjárt az egész pártra viszi át. Szerintünk a párt, mint testület, sem az országban, sem a maga körében nem nyilatkozott aziránt innepélyesen, hogy visszalép a Tisza Kálmán által alkotott bihari pontok alapjára, és mert ezt nem tette, nem véljük tanácsosnak hirlapi vitáink által azon pontról mintegy erőszakkal elhárítani.

Egyes emberek mehetnek, a hová tekintik; de pártunk az országban sokkal erősebb, mint hogy néhány egyén kénye-kérede szerint terehelhetné egyik-másik párthoz.

Mocsári a Gyhocz szeptemberi nyilatkozatát, s a Csernátorny legújabb magatartását ugy veszi, mintha az egész párt apraja és nagyja elhagyta volna a régi alapot.

Pedig a pártprogram megmarad, ha mindnyaján eltávoznak is attól. Mi meg tartózkodunk a z. S. nem az a célunk, hogy Mocsárit elidegenítsük az állásponttól — más párthoz, hanem inkább az, hogy megtartsuk azon.

Megengedjük, hogy Mocsárinak volt alkalma észlelni oly dolgokat, melyek szerint egyes emberek jobbra hajlottak. De ez nem új dolog. Régen is voltak ilyenek, s azért a párt mégis megállotta a sarat, épen ugy, mint azelőtt.

Bármit lehetne is tehát kimagyarítani a baloldali kör június 18-ki határozatából, mi nem látjuk még most sem megindítva álláspontunkat, mert ez csak akkor következne be, ha a baloldali választó közönség egy reggelen kimondaná, hogy — bolondság volt, a miért eddig küzdöttünk!

Igen ám, a választó közönség! Ez is nyom talán valamit a pártok mérő serpenyőjében.

Itt a vidéken sem hivatalosan, sem más uton nem tudunk semmit arról, hogy a baloldali párt a központban más irányt vett volna.

Epen azért a vidék baloldali választó közönsége, legalább itt a magyar alföldön — ugy tudjuk — szilárdan áll politikai tekintetben a bihari pontok alapján.

Nem imádjuk most sem a közönyt, melyet eddig átkozánk, s nem kívánunk azon érdekpolitikának szolgáltatása állani, melyet eddig lelkünkbelől gyűlöltünk.

S elmondhatjuk a vidék baloldali polgárságáról Kossuth jelszavát, hogy — törhet, de nem hajlik!

— Ennek is kár az állam kenyere. Balomirai dévai királyi bíró a magyar helyett a román és német nyelvet használta, s ezért a legfelsőbb bíróság a feyelmi büntetés első fokában, az elégedetlenség kifejezésében marasztalta el.

— A kormány helyben hagyta az erdélyi kath. gyűlés helymegállapítását, az összes, eddig a kath. bizottság hatáskörébe tartozott ügyeket jövőre már a megválasztott 24 tagu igazgatóság kezeli.

— Mária Pécsről azok, kik a buscujárából ének folyamodtak a kormányhoz, hogy a buscujártás engedessék meg. Tréforról fel lehet tenni eddigi eljárásai után, hogy enged a badar kérelemnek. De figyelmen kívül hagyta azokat a körleveleket, melyek a buscujártás jogait. Hiszen a buscujártás még akkor is kolerát ostanálnak, ha ez nem volna.

— A katonai elszállásolás és hadi felszerelés ügyében egy bizottság tanácskozik, s ez azt indítványozza, hogy a megrökönyödött adassék meg a jog, hogy a katonai elszállásolás terhének fejében a közsegekre adót vehessenek.

— Az országos postvédegytel tegnapelőtt tartá közgyűlést a pesti vigadóban csekély számú tag jelenlétében. Vitát kellett Dorvics Nándor azon felszólalása, hogy egy névvel közelebb koporsó nélkül temettessék el; ebből kifolyólag határozott, hogy más illy alkalommal a tagok adakozása szövitassanak fel. Végül jelentették, hogy az egyetlen még van oka a létre.

— Az állami számvitel és ellenőrzésről az állami számszék tjavaslatot dolgozott ki. Bizony ideje is volna már, hogy az állami számvitel és ellenőrzés kivenne bennünket az örökös — deficitből.

Mégsem ragályos a kolera.

Aliquando naturae arcana tibi regeatur: disicuntur illa calligae, et laxa uoluntate clara percutit.

Minden kétely, nagytű és ijesztő albirék eloszlatására szükségesnek tartottam a felgázott kedélyeket tölem kitelhetőség, szerény orvosi meggyőződésem szerint lecsillapítani, és a szűkebb körökben — a komoly igazság szerint — a középutat, mely a legcélszerűbb

Elías bizonyos keserűséggel. Ez nem ismeri el az ész szavát, hanem ezt elmagasztalva azt adja elő, hogy mi, ha szabadok lennénk, elérkeztelentű hatást gyakorolnánk a nemzetre.

— De ez állítás teljesen megtérül azon történelmi tényen, hogy a zsidókkal szabad elvű bánás soha sem szűl más, mint szeren csés eredményeket, és soha sem volt oka az megbánni egy népnek. Ennek helyessége ki számíthatatlan hasznót hozott országnak, melyek eléggé felvilágosultak voltak azt behozni. Ha a zsidókra nézve nem szabad általánosan, egyes egyének műveltség és kitűnő képességei miatt, hanem a zsidóknak általános képességei miatt, akkor a politikai figyelemesség önkénytelen az egyenjogúsítási államok iránnyal. Akkor azt fogják találni, miszerint az erkölcsi világ összemláncok, ha lehetséges volna, hogy egy helyes tettet meg bányás kövessen. Hogy a zsidók egyenjogúsítása ilyen, azt lehetetlen megczáfolni. Ezért térünk vissza Svédhona nagybátyám, s mint orvosi meg akarom győzni Svédhont, hogy a zsidó is lehet derék, tudományos ember, bár azt állítja, hogy csak család kereskedőnek való.

Izmael felállott a székről és folytatá: — És most engedje meg nagybátyám, hogy e tárgyat elhagyjuk! — En szeretem a népet és országot a hol nevelkedtem; Levitán vagyok és a háltatlanság ogy érzélem, mely

szab, — követni. Ez alkalommal nem mellőzhetem a szórványos és járványos kolera közt különbséget, körjeleket, — ezeket tehát per comparationem adom elő, annyival is inkább, mivel a nem rég tartott vegyes kolera-bizottmányi gyűlésen valaki azt állította, hogy csak egy kolera van.

A járványos kolera körjelei 1., kezdődik lás nélkül, 2., a hányás, hasmenés ömlik, visényös, fehér pelyhes, és a székürülések erőtlen s fájdalom nélküliek. 3., a hányás fojtó erővel jár, s a hányás, hasmenés és hasmenés többnyire egybeesik. 4., a hányás és hasmenés többnyire egyszerre jelentkezik. 5., a hányással s hasmenéssel rögtön kolericus kűlemény jelentkezik. 6., a halál gyorsan következik, többnyire néhány óra, legfeljebb egy nap alatt.

A szórványos kolera körjelei 1., lázas tünetekkel kezdődik. 2., a hányás gyerebb, a székürülések enyhébb, hosszabb vagy rövidebb megszakításokkal. 3., a hányás fojtó erővel jár, s a hányás, hasmenés és hasmenés többnyire egybeesik. 4., a hányás és hasmenés együtt gyéren fordul elő. 5., a fájdalmas göröcsök tartósak, andkűl, hogy korai sapadtás és összeesés (collapsus) következnek. 6., a halál lassabban következik, többnyire 1—2, vagy 4—5 nap alatt.

A kolerajáró, amint azt dr. Bock Ernest Károly Varsóban és Lipsóban, valamint Richter Berlinben észlelte, — a következő öt fokban lép fel, — és pedig: 1) Mint a „kolera”, azaz mint a bélhurut által előidézett hasmenés, mely csakis azért kapja ezen külön nevezést, mivel azon időben, — a melyben a járvány uralk. — az általa meglepett helyiségekben lakó népek — rendkívül gyakran fölép, gyakran a legeszkélyebb okoknál fogva, vagy egészen azok nélkül jelentkezik, és könnyen magasabb fokú koleraá megy át.

2) Mint „kolera erethitika”, a melyben a gyomor s bélbántalom (hányás, székelés) nagyobb mérvben fordulnak elő, — de emellett mégis a gyorabb összeesés és erőtelenség a betegnek, az enyészendő érítés, csekélyebb börhőmérsék, valamint a nehezebb gyógyíthatóság — jelzik: hogy ezen gyomor-bélhurut súlyosabb járványos behatások által jött létre.

3) A kéköl kolera, az ázsiái kolera kiválogatlag bélyegzett körjeleivel, t. i. a borszín kéköl vagy olombarna, különösen a kezekben, a nyelv kékesvörös, hús, vagy hideg, a szemek melyen beesnek s olombarna gyűrűkkel övedeznek, — a bőrön lehet hosszabb ideig tartós ráncolat látni, az arcz valamint a végtagok hidegek, — az orr s a fülporecok petyhüdték s mozgékonyabbak, a hang rekedt, de az érítés mégis észrevehető s a szív, valamint az üterek verései jól hallhatók, a hányás s székürülék rizivizhez hasonló folyadék, göröcs fájdalom a lábikrákban s hasizomokban.

4) Erítés nélküli kolera. Ebben a cyanotikus körjelek még nyomtatékosabbak, az érítés, valamint a második szív s ütérhang elenyésznek, — a bőr hideg és száraz (márvány-hideg) vagy kellemetlen nedves (békahideg), — a bőrrázás sokáig megmarad, a kéz s lábujjain a bőr ráncosodás olyan, mint a mosónőké hosszabb mosás után.

5) A „száraz kolera” mindenben a fentebbi jelenségeket tünteti elő, mégis székelés vagy hasmenés nélkül, a bel annyira beűnül, miszerint a rizivizhez hasonló anyagok már ki nem üríthetők, — tehát a bélcsatornák meggyűlnek.

Ha pedig mindezek felül a vizelés elyomtatva van, s ez által a fehérvérkör beáll, s ha nem sokára a vizelés ismét helyre nem áll, akkor a vizelet a vérhez vegyítve húgyvérkört kolerahagyományt — idéz elő, — mely esetben a halál mindíg álmoság, — félrebeszéléssel (agy s tudóvénnyel) következik be.

Az elősoroltakból kiviláglik, hogy a „kolera” a legenyhébb, de azért még is járványos ázsiái kolera és igen valószínű, hogy azon orvosok, kik azzal dícselkednek, hogy sok kolera-betegget orvostak, csak a kolera-ban szenvedőket voltak szerencsések gyógyíthatni.

2) Miután tudommal az eddig elhalt kolera-betegek többnyire 24 órá, sőt 3—5 napot is túlélték, — tehát hihetőleg nem járványos

áziái, hanem a szórványos kolera-ban haláltak el.

A leghíresebb orvosok nagyobb része által kétségen kívül állítatik: hogy a kolera nem ragályos.

1832-ben Londonban a világ legnépesebb városában a világ legnagyobb kereskedése, indiai hajók közlekedése, a világ minden népének érdeklődése stb. dacára a kolerajáró legenyhébb volt, — ami nem történetelt volna, ha a kolera az emberről emberre ragadna. A híres tanár Bene Ferencz véleménye, midőn azt mondja, hogy a kör elterjedése ragály nélkül történik, — részünkről valószínűbbnek tartatik, és ugyanezen állítás számos érvelő bebizonyítatik: sőt több bator orvos a kolera-betegek által kiűrtett folyadékot kóstolta, andkűl, hogy a kolera legcsekélyebb nyomai jelentektek volna rajtuk.

Nemde sajtóságos, hogy Rác-Ujfehértón és Szilág-Somlyón soha egy kolera-betegeset sem fordult elő, holott azon emberek bizonyosan másokkal érintkeztek, különösen vásár alkalmával, vagy a pályákon stb.

Amár a legnagyobb orvosi valószínűséggel állítjuk, miszerint sem a kolera-ban szenvedő beteg testén, sem a hullán, ennél fogva sem a ruházaton, vagy árucikkekben stb., melyek a beteggel vagy halottal érintkezésbe jöttek, sajtóságos ragály nem létezik, mindazáltal alig védjük azon thesis, hogy a beteg vagy kolera hulla soha se nyujtott volna gyuanynagot a betegség előidézésére, nemcsak a félelem, hanem physica az elromlott matéria által is. Sőt meggyőződünk nem kevés esetben, miszerint mind a beteg, mind pedig a hulla annak gerjőjét képezik, t. i. a kolera-beteg kigöztölése, a hányászekelés elromlott ürükeit által; egy — de annál inkább több összehalmozott hulla által — szűkebb helyen annyira elromolhat a levegő, hogy még a relative egészséges, már a járványos lég jellege által arra hajlammal bíró ember, a beteg vagy hulla által elromlott levegő behatása által kolera-ba esik, és csak is ezen szempontból mondható a kolera ragályosnak.

A 141. S-ban állítatik: „A legnagyobb hajlamú ok a félelem, ijedtség s aggály, mely igen gyakran a kör valóóság kitűése előtt részint a lapok, részint az orvosok által, kik a betegséget, mint a legborzasztóbbat s közönségesen gyógyíthatatlant festik, fokozódik, továbbá a politico orvosi egyoldalú rendelekek, melyek a hatóságok által a legidősebb cseáll és szándékkal tetették, a polgárok kedélyét legkevésbé eleveztik fel, hanem inkább lesújtják — a kereskedelem, vásárok betiltása által az existenzia fölötti kétségbeesség, a zsinőség tetézi mindent.”

Ezen hűvös eszézés után, különösen ha még a szelek lengedezni fognak, és a nép az éltrend szabályait szigorúsan tartandja, — bizony remélhető, hogy a „kolera” nem sokára v a letet mond.

Debreczen, július 22.
Dr Kempf József,
m. k. sz. áll. honvéd főorvos.

Vidéki lapszemle.

„Bihar” rendszeresített s az elhíradott kor kívánalmához mért, jobbitott büntető törvény megállapítását sürgeti, s hangulatosra azt, hogy a társadalmi együttes működésnek kell irányadóvá válni az országgyűlés előtt s ezzel a baj orvoslását eszközölni.

„A Nagyvárad” az ottani törvénykezései értekeznek, s annak hiányait mutatja ki. Szól még az ott fenálló — de nem virágzó ügyvédegytelről is, s felhívja az ügyvédi kart, hogy az egytel gramolitásában hathatósan buzgáljon, mint eddig. Így talán, — írja nevezett lap — az ottani ügyvédek reményét is vissza lehetne állítani.

„AG örök megjelenő Szabad P.” azt hiszi, hogy a jobboldal már magába szálta és képes a megjavításra. No, már mi ezt nem vetjük észre, s épen azért mondjuk nekik Csokonaival, hogy: csak maradj magadnak, biztatóm valál, hittem szép szavadnak, mégis megcsalál!

— Ha ezt elárulni tudtam volna, most tanár lennék egy Svéd intézetben, de nem tudtam egy előnyt vagy becsületet megvásárolni az által, hogy a legszentebbtől a mit bírok, valószínű bitemől és meggyőződésemtől megváljak.

Néhány pillanat múlva Izmael és Ábrahám kimentek a nagyszerű lakból. Utójokat az olasz boulevard felé vették.

Mielőtt tovább mennénk, szükséges lesz néhány szó Elíasról, kit mint gyermeket és ifjú ismerai tanultunk.

Miképen lett férfi, a gyermek és ifju gondjából miként fejlődött ki.

Elías jelenleg az erőteljes férfikort elhagyta, és ötven éves korában, már azon a koron volt, hogy az öregségbe lépjen át.

Levitán Elías neve a francia tőzsdén nagy tekintélyben állott. Egyike volt Franciaország leggazdagabb bankárainak, s ezen kívül szigorú pontosságáról és rendkívüli becsületességéről volt ismeretes. Derék üzletember, pontos és lelkiismeretes a legnagyobb mértékben, a mellett rajongó és vakbusgó volt, mihelyt vállalkos dolgokról volt szó.

Átálonsan tudva volt, hogy egy ellen-szavell van a keresztények iránt, azonban ez ellenszav nem gyakorolt hatást cselekvési módorára, sőt ellenkezőleg, messzeterjedő és nagy üzleti összeköttetései, a monnyire le-

— A „Szabolcs” a divát és fényűzést ellen kel ki legutóbbi számában, s méltán korholja azokat, kik a műveltséget a divattól, a költekezéstől föltételezik.

— A „Szamos” a vegyes iskolák behozatala mellett amel szót s ennek hasznos horderejét fejtegeti. Második cikke ama kolozsvári „nagyasok tanárokról” szól, kik dacára annak, hogy egyetem tanárai, annyira vetemedtek kislelkűleg, hogy „nagyasok” czimért folyamodtak, s azt mondja, hogy „azon tanárok, kik nagyaságos czimért esengenek, ép gondolkodásu polgárt nem nevelhetnek.” Annyi áll, hogy legalább is a legfőbb hűség kellett ahhoz.

— A „Vác vidéki lap” azt mondja, hogy bár nyitl barátia a felekezet nélküli iskoláknak, mégis a a katolikus iskolák el nem töröltettek, legalább tökéletesítettnek.

Magyarországi kárpátgyelet.*

A természet nagyszerűsége különös vonzerővel bír és hat az emberi kőbélre. De kiválképen a magas hegysek azok, melyek nemcsak a tudósk mindíg előbbre törő kutató ösztönökön kiváló tárgyal szolgálnak, hanem a természet szépségeit csapán gyönyörködésből élvezni kívánókat is varázserővel vonják magokhoz.

Ily magasabb hegyset bir Magyarország a Kárpátokban, melyeknek kiválóbb és legérdekesebb része „középti kárpátok” vagy „magas Tátra” nevezet alatt Szepesmegye területén fekszik. S hogy a „középti Kárpátok” mily természeti ritkaságok — és kincsekkel bővelkednek, erre nézve legyen elég itt röviden jelezni, hogy itt találni a legmagasabb lomnicra s több csucs, melyekről a messze vidékekre terjedő megragadó kilátás jutalmazza a telmenet fáradsámat, — itt van a vadregényes „kolbachi völgy” nagyszerű vízeséseivel, — továbbá a „felkai völgy tavával s felette a gyönyörű flórával díszlő egynevezett „virágokert”: — itt van 4460 lábny magasságban a 37 hold terűmű híres melységi „tengerszem” — továbbá a „csorbai tó”, „poprádi tó”, „szil tó” sat. mindannyi változatos és regényes vidékeivel.

Az állatvilágból a legfeljebb sziklaregőkben talánként legel a villangyosassággal iramló szilaj zerge, alantab a hegyi vándorl mintegy bujdosit játsza s üvöltve azrál a fűre mormota; az illatos s finyes erdőben tanít az artalan és barangol a czammogó medve; a magas sziklalomokon fészkel a kedély bércei sas; a sudar és törp; tenyő békében költ a süket és nyírfajd, a császármadar és a hosszú eszű erdei szalonka, s a kristály hegyi patakokban tömegesen viczkandozik az izletes husu pisztráng, itt hever még eddig elrejtőző a legszebb vörös-fekete márvány, s végre itt fekszik a már is világhírű tátraüfürdő kies fürdő, virág és fenyőszurok illatos üdítő levegőjével, kristály forrásaival, savanyu kútbával, meleg fürdővel és hidegvízgyógyintézetével.

Ime a természeti kincseknek és ritkaságoknak mily bő anyagu halma, a mely nemcsak a szaktudósoknak geologiai, mineralogiai, botanikai és zoologiai tekintetben tanulmányozásra készen áll, hanem a csupán mulatság és szórakozást keresőknek s vadászat, halászat, kedvelőknek élvizóját is teljesen kielégítheti.

Hogy azonban ezen természeti kincsek és szépségek könnyeben kiaknázhatók legyenek, szükséges, hogy a gátul szolgáló természeti akadályok lehetőleg elhárítsanak, utak s ösvények, menházak, irányzótelek felépítése s állapítása s alkalmas vezetők feloldása által kényelmesebben és biztosabban megközelíthetővé ténesszenek.

S miután az e tekintetbeli akciók kötelesegszerű megindítása első vonalban a Szepes megye felel meg: — e czédből karoltott fel Késárnék városa és vidéke értelmiség-

* Szives készséggel nyujtunk érte hozánk küldött felhívásnak, s midőn ajánljuk e nem-czélú egytel pártfogását a természetbarátok figyelmébe, egyuttal jelezzük, hogy szerkesztőségünkben egy aláírasi iv le van tere s a kik tagokat akarnak gyűjteni, azok részére szivesan atobcsájunk s zerk.

— Hehet még lelkiismeretesebb, és aggodólag pontos volt, ha keresztényen vala ügylete.

Félt, hogy egyéni ellenszav folytán valami kellemetlen keveredék ez összeköttetésbe s ezért ügyelt minden tetetésre.

Szigoru és hajthatatlan volt önmaga, lelkiismeretes volt mások iránt.

Bár nem szerelemből nősült, még sem volt durva férj, inkább jó; hanem a szív mért felmelegítő gyöngéségből egy szakra sem volt viselkedésben.

Neje iránt tisztellett és hódolattal tanusított, mert a mily lelkiismeretes volt Elías minden üzletében, olyan volt neje iránt is a együtétől alatt soha sem volt a nőnek oka, hogy szemére hányhassa kötelessége elmulasztását.

Az oldala melletti élet azonban üres volt, s szerelemnek nélkülözése sok csendes fájdalom okozott a forrón érző nőnek.

Elías a legnagyobb mértékben vallásos zsidó volt, került minden bizalmas érintkezést a keresztényekkel, s soha sem engedte meg, hogy egy ilyen lakának küszöbét átlépje, mert ez előtte szent menhely volt, melybe soha se lépett be, míg le nem zárta a port, mely a más hitűekkel való érintkezésből reá szálott.

(Folyt. következők.)

TÁRCZA.

SZÜLETÉS ÉS MŰVELTSÉG.

Regeny negy kötetben.

Irta Schwartz Mária Zsófia.

Harmadik rész.

(Folytatás)

A zsidók egyenjogúsítása az egész világon. — Mindenütt a miatt munkálódtak az ellen, mivel nem voltak érdemei a polgári szabadságra. Tehát értelem és műveltség által kell bebizonyítani, hogy egyes igényünk van azon előnyökre, miket ők lánk megérdemelnék. Adjunk a valóságból vett példákat és bizonyítványokat, hogy képesek vagyunk a legnagyobb szellemi kifejűdésre, s így teljesen jogosultak vagyunk más emberekkel egyenlő állást elfoglalni, akkor az előítéletet lassankint eltűnnek, s a keresztények belátandják, mily jogtalan volt az izraelita nép elyomása.

— Ily példakkal már szolgált Frankhon és Hollandia, szöltött közbe Ábrahám, s még sem bírták más országokra hatni.

— Mivel a vakhit van ellenünk, mondá

